

Sprog i Norden

Titel: Tvåspråkighet på gott och på ont
Forfatter: Marika Tandefelt
Kilde: Sprog i Norden, 1993, s. 56-68
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Nordisk språksekretariat

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Tvåspråkighet på gott och på ont

Av Marika Tandefelt

«Och nu började han i sitt brutna tungomål lägga ut sina åsikter om kunskap i språk. Hans tal var lika karaktärlöst som hans figur. Där fanns icke ironi, icke humor, icke värme; det var ett kallt sönderbrutet tal utan beviskraft och betydelse, oakadt han utbredd sig öfver en sak som länge plågat och grämt honom. Hvad han sade kunde ungefär sammanfattas i följande punkter.

Man lärde sig blott *ett* språk. Alla andra kan man icke. Till och med om man kan dem grundligt gramatikaliskt, rör man sig i dem som en rund man i ett fyrkantigt hål; ett lefvande uttryck för ens själs rörelse blifva de aldrig. Och detta enda språk, som man lär sig, äfven det måste man lära sig i sin barndom, eljes inhemtar man aldrig dess finaste doft, dess skäraste färgskiftningar; att dekretera åt en nation tvänne språk var en absurditet – en omöjlighet. Han visste det, om någon, af egen erfarenhet; han, om någon, hade lidit af bristen på modersmål. Alla hans förhoppningar hade gäckats, olyckorna hade krossat honom, och allt hänförde han till en enda orsak; till allt var denna brist ensam och enbart skulden.» (Jac. Ahrenberg 1890, s. 77f)

I en berättelse av Jac. Ahrenberg (publicerad år 1890 i samlingen Österut under titeln *Utan modersmål*) svär en person benämnd Fritz Nikolaievitsch von Dravershausen Kaporien på detta sätt ve och förbannelse över sin multilingvala och multikulturella uppväxt.

Det står klart när man läser hela berättelsen *Utan modersmål* att huvudpersonens tragiska öde beror på att han alltid ryckts upp ur en språklig miljö för att kastas ned i en annan. Han har därför aldrig lyckats utveckla ett språk så långt och väl att det kunnat tjäna honom som *ett* modersmål.

Herr von Dravershausen Kaporien är ett exempel på en

sekelgammal, fortfarande i hög grad levande misstro mot den två- och flerspråkighet som *inte* är resultatet av ett mödosamt tragglande i skolbänken, utan som i stället vuxit fram under naturlig samvaro med människor som talar olika språk. Varför den s.k. kulturella (genom formell inläring inhämtade) tvåspråkigheten (flerspråkigheten) uppskattas och den s.k. naturliga (genom informell språkkontakt i närmiljön inhämtade) tvåspråkigheten (flerspråkigheten) betraktas med misstro kan man tänka sig olika förklaringar till.

Den ahrenbergska novellen ger uttryck för tidens starka nationalism. Även om Ahrenberg själv var mångspråkig (upp-vuxen med svenska och finska i hemmet och med goda kunskaper i åtminstone två europeiska språk, franska och tyska) och levde i en stad (Viborg) där man talade fyra språk (finska, svenska, tyska och ryska) låter han huvudpersonen framhäva att man inte skall «dekretera åt en nation tvänne språk».¹ Detta gick egentligen stick i stäv med författarens egen erfarenhet och förhållandena i det land han levde i.

Här är dock inte platsen att kritisera en författare för en logisk kullerbytta. Jag konstaterar endast att idealet – en nation – ett språk – som tillkom under det 19:e seklet än i dag leder till en viss misstro mot människor som behärskar ett annat lands nationalspråk vid sidan av det egna landets. Även i dag frågar man t.ex. finlandssvenskar och sverigefinnar «vem hejar du på i landskampen?» Färdighet i ett språk tycks anses kopplad till lojalitet med andra människor som talar detta språk och lojalitet med två olika språkgrupper har den enspråkige inte erfarenhet av.

von Dravershausen Kaporien berättar att han aldrig har lärt sig ett språk ordentligt. Även detta är en orsak till misstänksamhet mot den två- eller flerspråkige. Kan man verkligen lära sig flera språk tillräckligt väl, är inte den mänskliga inlärningsförmågan alltför begränsad, blir inte ett språk (t.ex. just majoritetens språk) lidande av att man sätter ned energi på att lära sig ett andra språk (t.ex. minoritetens språk) och borde man inte vara skyldig att lära sig mest och bäst det språk som anses symbolisera nationen?

I grunden beror negativa eller kanske enbart tvivlande atti-

tyder mot den naturliga tvåspråkigheten på att den två- och flerspråkige är annorlunda och på att varje språkgrupp gärna vill framhäva att kunskapen i just den egna gruppens språk är viktigast. De formellt inlärdade språken (skolspråken) hotar ingen och kunskapen i dem inhämtas dessutom med samma möda av alla som försöker sig på dem. Samtidigt är det klart att tvåspråkighetens värde kan över- och underskattas av rent språkpolitiska, eller allmänt politiska, skäl. Det har vi många exempel på i dagens Europa.

Tvåspråkighet som forskningsobjekt

Den som ur en vetenskaplig synvinkel undersöker språkbrukare med dubbel språklig kompetens arbetar alltså på ett forskningsfält som är laddat med emotioner, attityder, fördomar, myter och trosföreställningar som både ser tvåspråkigheten i rosenrött och i ramsvart. Forskaren är också själv emotionellt bunden till de språkgrupper vilkas språk han/hon undersöker samtidigt som kunskapen i de berörda språken är en nödvändig förutsättning för forskningsarbetet.

Tvåspråkighetsforskaren arbetar dessutom med ett fenomen som är svårt att ringa in och definiera och därigenom göra hanterligt. En viktig utgångspunkt är att alltid skilja mellan tvåspråkiga samhällen och tvåspråkiga individer. Att ett samhälle är två- eller flerspråkigt innebär inte att invånarna behöver vara det. Finland är ett exempel på en nation som t.o.m. officiellt är tvåspråkigt, men där över 90 % av invånarna måste anses vara enspråkiga på finska. Sverige och Danmark är exempel på officiellt enspråkiga länder där en alltmer betydande del av invånarna behärskar både det skandinaviska nationalspråket och något annat språk. Island är däremot ett av de två (det andra är Portugal) länder i Europa som inte har någon inhemsk eller invandrad språklig minoritet inom sina gränser.

Tvåspråkiga individer kan också definieras som tvåspråkiga utgående från olika kriterier.² En individ som växer upp på två språk i sitt hem är tvåspråkig till *ursprunget*. Den som identifierar sig med två språkgrupper och accepteras som en fullvärdig medlem av bägge är tvåspråkig till sin *identitet*. En individ som dagligen använder två språk i ett flertal situationer kan sägas

vara tvåspråkig till *funktionen*. Slutligen kan tvåspråkigheten också definieras som en dubbel språkig *kompetens*.

Olika sätt att närma sig fenomenet speglar forskarens vetenskapliga utgångspunkt. För socialpsykologen är identiteten viktigare än kompetensen. En sociolog med demografisk inriktning kanske fokuserar individernas en- respektive tvåspråkiga ursprung. Bägge nöjer sig i regel med att mäta funktionen och kompetensen genom självrapportering.

En tvåspråkighetsforskare med språkvetenskaplig inriktning har mycket svårt att tro att självbedömd språkfärdighet verkligen speglar en individs kompetens i två språk eller att självrapporterad funktion ger en korrekt bild av när de olika språken kommer till användning. Både under- och övervärdering av den egna färdigheten och användningen kan förekomma speciellt i miljöer där de involverade språken har mycket olika status eller där det förekommer öppna eller latenta språkkonflikter.

Dessvärre visar det sig även vara mycket svårt att komma åt en individs språkfärdighet med språkvetenskapliga metoder. Att mäta en individs färdighet i sitt modersmål, i ett andraspråk eller i ett främmande språk som han/hon redan har studerat en längre tid är ungefär som att försöka mäta upp och studera vattenmängden i en ocean. (Att mäta en nybörjares behärskning av ett språks morfologi och fonologi, ordförråd, läsförståelse, förmåga att uppfatta tal och t.ex. skriva korrekt efter diktamen m.m. är däremot möjligt.)

Även om vi kunde fastställa djupet i och omfattningen av en individs färdighet i två (eller flera) olika språk bör vi fråga oss om endast balanserad och hög färdighet i bägge språken innebär att individen i fråga skall anses vara tvåspråkig. Vad är då en individ med «modersmålsfärdighet» i ett språk och en svagare behärskning av ett annat? Och hur litet får man kunna av ett språk vid sidan av modersmålsfärdighet i ett annat för att ändå anses tvåspråkig? Om forskningen begränsar sig till att endast studera individer med två språk på modersmålsnivå innebär detta att studieobjekten blir en mycket begränsad skara problemfria individer. Den oftast förekommande tvåspråkigheten är den som inte är i balans, dvs. den där det ena språket (vanligen minoritetsspråket) existerar i skuggan av det andra

(vanligen majoritetsspråket) och detta återspeglas i såväl kompetens som funktion. När det ena språkets dominans blir alltför stark kan detta leda till synliga, negativa effekter på det dominerade språket. Då talar man om språkförlust eller, med en än mer dramatisk term, om *språkdöd*.

Språkförlust som forskningsobjekt

Det uppfattas förmodligen inte som särskilt dramatiskt att t.ex. norskamerikaner (enligt Einar Haugens undersökningar) eller svenskamerikaner (enligt Nils Hasselmos undersökningar) så småningom förlorar sitt norska respektive svenska språk och blir alltmer engelskdominerat tvåspråkiga för att till sist bli enspråkiga på engelska. De norska språken och det svenska språket består i varje fall här hemma i Norden.

När däremot skottar, irländare och bretoner behärskar sina respektive keltiska språk allt sämre blir effekten en annan. När/om deras språk utplånas återstår endast den mer livskraftiga kymriskan (walesiskan) av de keltiska språken. De övriga har sedan försvunnit i likhet med korniskan, det keltiska språket i Cornwall, som försvann redan för två sekel sedan.

Innan språkfärdigheten försvinner helt sker också sådana förändringar i själva språket som inte enbart beror på en naturlig utveckling, utan snarare förklaras av talarnas osäkra behärskning av språkets grammatik, uttal och lexikon. Ett språk kan naturligtvis hållas vid liv genom att man medvetet lär ut det. (Iriskan på Irland är ett sådant exempel.) Men hur fullödigt lever ett språk som inte längre är någons modersmål?

Man har hittills studerat fenomenet språkförlust bland talare av mycket små, lokalt begränsade och perifera språk som t.ex. den skottiska gaeliskan (Nancy Dorian) eller dyirbal (ett aboriginspråk i Australien som studerats av Annette Schmidt). I Norden har kväernas språk studerats (t.ex. av Anna-Riitta Lindgren). Studier av autoktona gruppers språk har utökats med undersökningar som gäller invandrade grupper och deras förmåga att vidmakthålla färdigheten i det språk de har med sig, trots bristen på regelbundna och täta kontakter med hemlandet.

Som en komplettering till dessa undersökningar håller jag själv på med en undersökning som gäller tvåspråkigheten, och

den eventuella förekomsten av språkförlust, bland finlandssvenskarna.³ Denna grupp bör betraktas som autokton, men den företräder ett relativt stort språk som inte är lokalt begränsat. Till detta kommer att finlandssvenskarna har en helt annan politisk, ekonomisk och kulturell position än t.ex. de gaelisktalande fiskarna på den skottiska östkusten. Finlandssvenskarna kan dessutom (åtminstone i teorin) ha täta och regelbundna kontakter med andra svensktalande både i hemlandet och i Sverige. Om finlandssvenskarna förlorar sitt språk, utplånas dessutom inte svenskan från jordens yta.

Genom att undersöka ett minoritetsspråks existensvillkor hos en i ett jämförande perspektiv stark grupp som finlandssvenskarna, går det kanske att få ett bättre grepp om när tvåspråkigheten leder till ett ur minoritetsspråkets synvinkel negativt resultat. Eller annorlunda uttryckt: kan den språkpolitik som förs och den språklagstiftning som gäller i dagens Finland garantera att det svenska språket hålls levande som ett modersmål vid sidan av den obligatoriska kunskapen i finska?

Ett tvåspråkighetsprojekt i Helsingforsregionen

För att reda ut om språkförlust förekommer i en viss språkmiljö måste man först teckna en bild av förekomsten av tvåspråkighet i denna. Jag har utgått från att den region jag studerar (Helsingforsregionen) kännetecknas av att här finns ett kontinuum av i olika hög grad och på olika sätt tvåspråkiga individer.

Mina vuxna, yrkesverksamma, kvinnliga och manliga, låg- och högutbildade informanter är valda så att de skall kunna representera hela skalan mellan starkt svenskspråkig tvåspråkighet och starkt finskspråkig tvåspråkighet. Valet av informanter har alltså i grunden styrts av två icke-språkliga oberoende variabler: informanternas språkliga uppväxt och nuläge samt deras utbildningsnivå.

Om språkförlust förekommer bland dessa informanter, dvs. i Helsingforsregionen, finns den bland finskspråkiga informanter vilkas färdighet i svenska inte är på den infödde talarens nivå. (Språkförlust som drabbar finskan är inte tänkbar i denna miljö.)

Det bör kanske också påpekas att min infallsvinkel är strikt

finlandssvensk. Finskspråkiga informanter i skolan (eller i Sverige) inlärd färdighet i svenska studeras inte, men finskspråkiga informanters färdighet i sitt modersmål används som jämförelsematerial för bedömningen av de tvåspråkiga informanternas kunskap i detta språk.

Beror resultatet på måttstocken?

Jag övergår nu till att kommentera figurerna 1, 2, 3 och 4 (se s. 67-68). I samtliga figurer är det den procentuella mängden (längst till höger) finskdominerat tvåspråkiga individer som är av intresse. Det är där språkförlust bör kunna förekomma.

Figur 1 (förekomsten av pauser som ett sätt att komma åt talarens automatik) bygger på inspelade berättelser på svenska och finska där informanternas uppgift var att återberätta en stumfilmsepisod som de hade sett. Figur 2 (lucktest) återger hur väl informanterna klarat av att fylla i ettordsluckor i en text som började på svenska för att sedan fortsätta på finska. Figur 3 (lyssnartest) visar i hur hög grad informanterna accepterats som modersmålstalare på finska respektive svenska av finskspråkiga respektive svenskspråkiga lyssnare. Figur 4 (svar på intervjufrågor) illustrerar hur informanterna själva upplever sin tvåspråkighet. Figurerna bygger alltså på olika delmaterial i undersökningen.

Figurerna 1-3 tyder på att undersökningens informanter i första hand måste anses vara balanserat tvåspråkiga. Enligt figur 1 flyter de flestas berättelser fram lika ledigt, dvs. med samma mängd pauser, oavsett språk. En närmare analys av variationen i fråga om pausernas längd förändrar inte detta intryck med undantag för att informanter med kortare utbildning oavsett språklig bakgrund tycks tillåta sig längre pauser än informanter med längre utbildning som i stället har flera korta pauser.

Enligt figur 2 lyckas informanterna speciellt väl i det skriftliga lucktestet. Här skall dock genast tillfogas att en uppdelning av informanterna enligt utbildningsbakgrund visar att lucktestet oavsett språk var lättast för informanter med hög utbildning. Deras erfarenhet av att arbeta med egna och andras texter gjorde det lätt för dem att fylla tomrummen i texterna.

I figur 3 är den procentuella andelen svensk- och finskdominerat tvåspråkiga större. Här är det inte jag som forskare som räknar och drar slutsatser, utan informanternas talprov på svenska och finska värderas av lyssnare som intuitivt på basis av sina personliga erfarenheter bedömer i hur hög grad den talare de hör kvalificerar sig som modersmålstalare på sina två språk. Ser man närmare efter visar det sig att högutbildade informanter lättare upplevs som svenskspråkiga än lågutbildade oavsett språk. Resultatet speglar stereotypen om det «svensktalande bättre folket.»⁴

Figur 4 ger en annan bild av tvåspråkigheten i Helsingforsregionen. Mindre än en fjärdedel av informanterna upplever att de har en likvärdig färdighet i svenska och finska. Det är skäl att minnas att två tredjedelar av undersökningens informanter har vuxit upp i svenska hem (och ungefär hälften av dessa har gått i svensk skola). Andelen informanter som anser sig behärska svenska bättre än finska förväntades därför vara stor. Här motsvarar den nästan hälften av informantgruppen. I intervjun tillfrågades informanterna också om de ansåg sig vara finlandssvenskar, finländare, finnar eller svenskar. Avsikten var att underlätta en separation mellan den självbedömda språkfärdigheten och den självvalda språkliga identifikationen. Att andelen svenskdominerat tvåspråkiga är så stor här beror dock säkert dels på att frågan trots allt upplevdes som en fråga om grupptillhörighet, dels på att informanterna underskattar sin egen finska språkfärdighet. Att säga att man kan något är inte förenligt med ett väluppfostat finskt och finlandssvenskt (och inte heller nordiskt) beteende. Det strider ju mot jantelagen.

Det är en självklarhet för varje språkvetare att en individs språkfärdighet är ett ogripbart och omätbart kulturellt kapital som han/hon besitter. I kommentarerna ovan har jag redan framhållit att informanternas utbildningsnivå (= deras sociala position) förklarar en stor del av den variation som ligger bakom figureernas enkla staplar. Det är också självklart att informanterna har olika personliga förutsättningar och olika språkbegåvning. Men tanke på de oftast grovt tillyxade sanningar som serveras i tvåspråkighetsdebatten då den är som hetast kan det vara bra att fundera över i hur hög grad svaret på frågan om

vem som är tvåspråkig beror på vilket mått man mäter med. Figureerna 1-4 illustrerar en sådan variation. I den undersökning som jag nu rapporterar från är en av de bärande tankarna att resultat från flera mätningar måste läggas ihop och jämföras.

En sådan sammanläggning visar (även om jag inte illustrerar den här) att de informanter som oftast bedöms vara finskdominerat tvåspråkiga karakteriseras av följande egenskaper: de är i första hand lågutbildade med tvåspråkig hemmiljö i barn domen och gifta med en finsktalande person. Deras tvåspråkiga uppväxt har inneburit att de inte kunnat uppnå en modersmålsliknande kompetens i svenska, och deras lägre utbildning innebär en mindre sannolikhet för användning, och därmed bevarande och stärkande, av färdigheten i svenska. Här finns de informanter vilkas svenska språkfärdighet är så begränsad att den inte kan skänka dem någon större nytta vara sig privat eller professionellt. (Här finns också de informanter som omedelbart slog över till finska med mig så snart testsituationen eller intervjun var avklarad på svenska.)

De två icke-språkliga variablerna ger således utslag. Av dessa två är det i dag i någon utsträckning möjligt att påverka individens uppväxtmiljö, dvs. att sprida information till tvåspråkiga hem för att ge dem en säkrare grund för den språkliga fostran de väljer att ge sina barn. Att direkt förändra arbetsmarknaden så att kunskap i svenska skulle vara en tillgång från verkstadsgolvet till direktörsvåningen är däremot inte möjligt. (Vad ett integrerat Europa kan ha för effekt på behovet av svenska på alla nivåer i arbetslivet återstår ännu att se.)

Ett intryck som jag samtidigt också tycker vara belagt (och som illustreras av figureerna 1-4) är att tvåspråkigheten egentligen är på en hög nivå i Helsingforsregionen. Det är trots allt få informanter som har brister i sin minoritetsspråkskompetens och tydligen ingen alls som är handikappad som majoritetsspråkstalare.

Den påverkan av samlevnaden med det finska språket som kan spåras i (finlands)svenskan kan därför inte sägas bero på förekomsten av språkförlust hos vissa talare. Vi gör oss alla skyldiga till slarv med vårt svenska språk. Import av översatta

ord och uttryck och finska satskonstruktioner sker inte alltid i första hand för att dölja brister och skyla över luckor i den egna svenska språkfärdigheten. Kontakten med finskan gör att alla som talar svenska i Finland, oavsett sin förankring i den finlandssvenska minoriteten, öser ur samma källa. Eftersom det inte finns någon marknad för dessa finlandssvenska innovationer att exporteras till blir resultatet i stället en större arbetsmarknad för språkvårdarna.

Tvåspråkighet – mera på gott än på ont i dag

De människor som ingår i den undersökning jag nu rapporterat från har vuxit upp under en tid då tvåspråkigheten inte har varit ett allmänt diskussionsämne och då det inte har funnits information om hur den skall hanteras i hem och skola. Situationen i dag är en annan när det gäller tillgången på kunskap. Negativa förhandsuppfattningar förändras därför långsamt och övergår till en kunskapssökande nyfikenhet. Insikterna om att färdighet i två språk inte kommer gratis, att ett språk inte behöver äta ut ett annat och att språklig kompetens inte har ett absolut samband med språklig lojalitet börjar så småningom få fotfäste i Finland åtminstone bland majoritets- och minoritetsföreträdare som har någon personlig erfarenhet av tvåspråkighet.

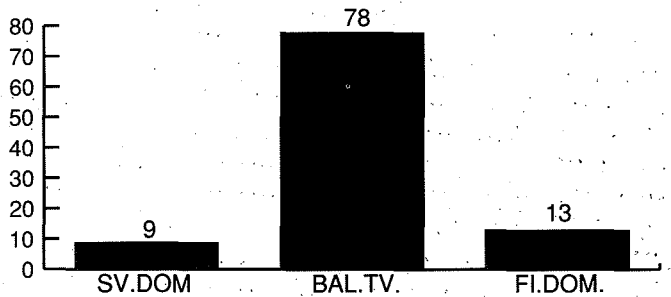
Det finländska samhället med dess parallella svenskspråkiga och finskspråkiga skol- och daghemssystem och dess i lag garanterade språkliga rättigheter har klart möjligheter att stöda den naturliga tvåspråkighet som t.ex. kan bli resultatet av äktenskap över språkgränsen. Politikernas okunskap, och vissa begränsade fennomanska kretsars antisvenska aktiviteter, hotar dock den språkfred som varit rådande i över fyra decennier. Avståndet mellan dagens språkgräl på det offentliga planet och gräsrötternas egen uppfattning om vad tvåspråkighet innebär är i dag hisnande stort.⁵

Genom detta projekt och i många andra sammanhang har jag mött människor som har mera praktisk insideskunskap om tvåspråkighet och tvåspråkig fostran än jag själv (och politikererna). Jag har aldrig hört någon av dem beklaga sig som herr von Dravershausen Kaporien i den novell jag citerade i inledningen. Och jag tror att ingen längre ser på barn i två- eller flerspråk-

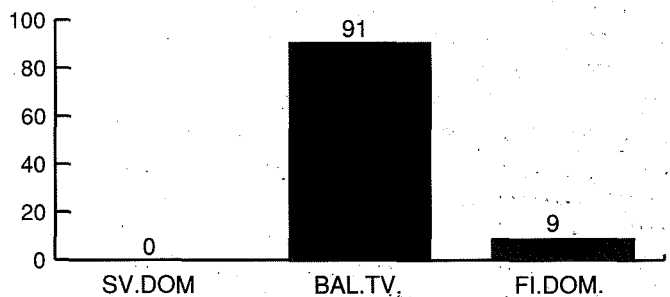
kiga familjer som ett slags «rackelhanar» som i det citat ur samma novell som jag nu avslutar min framställning med:

«Jag såg senare hans pojkar: tre små tjockmagade ungar i lång kolt med kuschak (bälte) och furascka (mössa), riktiga rackelhanar⁶, illa formade askfärgade i håret och instruerade i de fyra språkens vulgära kvickheter och tvetydiga slangord.» (Jac. Ahrenberg, 1890, s. 90)

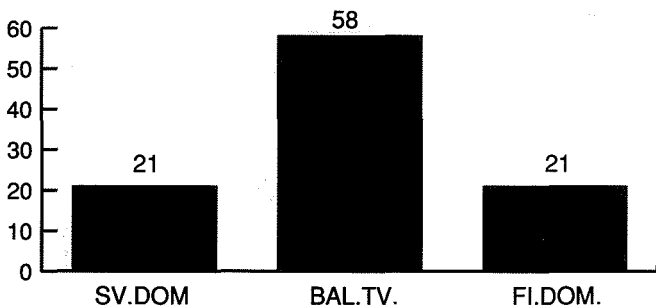
- 1 En biografi över Jac. Ahrenberg har skrivits av Erik Ekelund: *Jac. Ahrenberg och östra Finland. En litteraturhistorisk studie med politisk bakgrund*. Svenska Litteratursällskapet i Finland, CCXCV, Helsingfors 1943.
- 2 Dessa fyra sätt att definiera tvåspråkighet beskrivs t.ex. av Tove Skutnabb-Kangas i *Tvåspråkighet*, Lund 1981.
- 3 Projektet, som har arbetsnamnet «Språkförlust som en följd av språkbyte från svenska till finska» har 1988–1991 bekostats av Finlands Akademi. Slutrapporten är ännu inte publicerad. Jag går inte i detalj in på undersökningens uppläggning, utan hoppas att de sparsamma uppgifter jag ger i samband med resultatredovisningen skall vara tillfyllest.
- 4 Lyssnartestet har jag presenterat i artikeln «Låna mig ditt öra» i *Från Pohjolas pörten till kognitiv kontakt. Vänskrift till Erling Wande den 9 maj 1990*, Stockholm Studies in Finnish Language and Literature 6, Stockholm 1990.
- 5 Här syftar jag närmast på undervisningsminister Riitta Uosukainens aktiva arbete för att göra undervisningen i det andra inhemska språket, alternativt i alla språk, frivillig i både den svensk- och den finskspråkiga skolan. Resultatet kan bli att landets nordiska kontakter kommer att kunna skötas endast av en begränsad grupp medborgare, dvs. av finländare som av någon anledning satsat på fler språk än ett eller som haft turen att växa upp på de två inhemska språken.
- 6 En rackelhane är den ofruktsamma avkomman till en orrtupp och tjäderhöna.

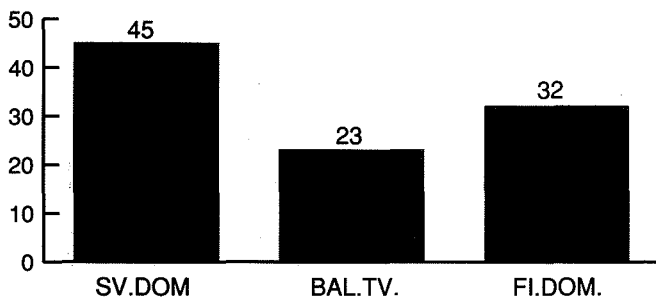
Figur 1: Procentuell fördelning på olika typer av tvåspråkighet enligt förekomsten av pauser i berättelser på svenska och på finska.

Figur 2: Procentuell fördelning på olika typer av tvåspråkighet enligt svenskt och finskt lucktest.

Figur 3: Procentuell fördelning på olika typer av tvåspråkighet enligt svenskt och finskt lyssnartest.

Figur 4: Procentuell fördelning på olika typer av tvåspråkighet enligt informanternas egen bedömning.